

TEKST: Lena Opseth, lo@utdanningsnytt.no
 FOTO: Erik M. Sundt

– Klasseledelse bør få større oppmerksomhet

Utdanning har sett den prisbelønte filmen «Klassen» sammen med tre lærere, og spør:
 – Er «Klassen» en realistisk skildring av læreryrket? I så fall: Er det blitt for vanskelig å være en god nok lærer og klasseleder i dagens ungdomsskole?

► – En sterk opplevelse. Filmen er troverdig. Jeg kjenner meg igjen i maktesløsheten vi lærere stadig føler, kommenterer lærer Eldar Hanson fra Hersleb skole i Oslo.

Lærerpanelet på tre er vel installert på kafé for å drøfte filmen. Men aller først får filmen terningkast seks: En film alle lærere bør se, særlig ungdomsskolelærere, er de enige om.

– Det er interessant å kikke i en kollegas håndtering av en klasse. Elevenes protester mot systemet er veldig gjenkjennelig, sier Margrethe Stang, lærer på Ramstad ungdomsskole i Bærum kommune i Akershus.

– Læreren i filmen har et åpenbart talent for jobben. Likevel får situasjoner i klassen ham til å si og gjøre ting som gjør at det glipper. Handlingstvingen en lærer hele tiden er i, er godt skildret, sier Inger Bergkastet, som er lærer, men som nå leder et ressursteam tilknyttet Utdanningsetaten i Oslo. Teamet er en refleksjonspartner til lærerteam og skoler som har problemer med læringsmiljøet. Med bakgrunn i dette synes hun «Klassen» er spesielt interessant å se.

– Læreren i filmen kom stadig vekk på etter-skudd i forhold til det som skjedde i klasserommet. At lærere sliter med dette, er ikke uvanlig. Jeg har besøkt 110 skoler i løpet av åtte år og sett mange lærere i tilsvarende situasjoner. Som lærer må du legge føringene alene, eller helst med lærerteamet ditt i forkant, og det er ikke alltid lett, sier Bergkastet.

– Er det mulig å være en god nok lærer og klas-

seleder i dagens ungdomsskole?

– François i filmen viser eksempler på god lærerpraksis, men også på det motsatte. Han mangler muligens en arena for å diskutere hvordan håndtere situasjoner og elever. Selvsagt er det mulig å være en god nok lærer, sier Bergkastet, og tilføyer:

– Jeg ser mye bra praksis i skolene. Mange skoler og kommuner jobber mer målrettet enn tidligere med klasseledelse.

– Det er høyt tempo i skolen, og flere faktorer enn lærerens handlingskompetanse påvirker elevene. Rom til refleksjon kan være det som skal til for å utløse lærernes talent som ledere i klassen. Lærere som er åpne for nye handlemåter, utvikler et repertoar. De har verktøykassa full uten å vite det. Ofte gjelder det bare å bli bevisst hvilket verktøy en bruker til hvilken tid, sier hun.

Hanson er enig i at det er mulig å være en god nok klasseleder og lærer.

– Selv fyller jeg 60 år og har lært noen knep om klasseledelse etter hvert. Felles regler i klassen for hva som skal skje er helt sentralt. Min praksis er etter hvert forankret i mer «gammeledagse» former: Klassen hilser stående ved pulten, jeg har opprop, vi avslutter med å hilse. Jeg roser elevene for gode, rolige undervisningsøkter, sier han.

Hanson legger til at det fins problemer man ikke klarer å håndtere innenfor vanlig klasseromsstruktur. I slike situasjoner er læreren helt avhengig av hjelp fra andre.

– For å kunne mestre jobben, må lærerne ha ledelsen med seg og ha på plass felles regler som gjelder for hele skolen, sier han.

Stang er enig: – Uten at ledelsen er med, blir lærerne lett for selvstyrte. Jeg kjenner meg igjen i scenen der lærerne diskuterte disipliniltak uten resultat. Da er det mye enklere, som i filmen, å enes om regler for bruk av kaffemaschinen! sier hun.

– Uten gode prosedyrer på skolen blir det vanskeligere for lærere å håndtere krevende situasjoner best mulig. Kanskje er forventningene til elevene ulike fra lærer til lærer? I «Klassen» blir ikke lærerne enige. De velger ulik strategi for å takle utfordrende atferd. Dermed får de en vanskeligere jobb enn nødvendig, konstaterer Bergkastet.

– Hvor sentral er rektor når det gjelder god klasseledelse?

– Helt sentral. Vi har ny rektor ved skolen som har satt i gang felles refleksjoner rundt hvordan man kan takle problemløser, bedre klasseledelsen og få mer ro og orden. Skolen har innført en ny struktur for håndtering av problemer: Elever som forstyrrer undervisningen blir sendt til rektor, som tar tak i problemene og følger dem opp. Når eleven kommer tilbake til klassen, må han/hun be om unnskyldning overfor læreren og klassen – men nullstilles samtidig når det gjelder det som skjedde. Tiltaket sparer oss lærere for en masse arbeid, vi kan bruke tida til å undervise, og læringstrykket har økt, sier Hanson.

FAKTA.

Filmen «Klassen»

> I filmen følges læreren François Marin og hans klasse tett i et skoleår. Læreren forsøker å tilrettelegge forholdene best mulig for den brokete gjengen av elever. Han gjør så godt han kan. Tragedien er at det ikke er godt nok: Men kunne noen gjort det bedre? Læreren spilles av François Bégaudeau, for-

fatteren av boka «Entre les murs», som filmen bygger på. Han jobbet ett år på en ungdomsskole i Paris før han skrev boka. Filmen ble en kritiker- og publikumssuksess i Frankrike, og er landets Oscar-kandidat. Den har vunnet flere priser, blant dem Filmkritikerprisen under Haugesund filmfestival i 2008.

Lærerne Inger Bergkastet, Eldar Hanson og Margrethe Stang har sett filmen «Klassen», og karakteriserer den som en sterk opplevelse og en interessant og troverdig film.

– Interessant! kommenterer Bergkastet: – Hersleb er i ferd med å etablere en analytisk og reflekterende skolekultur. Det underbygger hvor viktig det er å få et system på plass, noe mitt team alltid påpeker når vi besøker skolene og jobber med forbedring av læringsmiljøet. Vi anbefaler alltid skoleomfattende tiltak, som det å utarbeide og tydeliggjøre felles rutiner for hvordan problemer skal takles.

– Rektors rolle er sentral. Men hva gjør vi hvis rektor er mye fraværende eller syk? undres Stang.

– Hva kan lærerne selv gjøre for å bli gode klasseledere, dersom de ikke har en ledelse som backer dem opp?

– Selv om rektor er fraværende, må lærere prioritere gode lærerteam der de kan diskutere problemer i jobben. Det er viktig å etablere et reflekterende og analyserende samvær. Kolleger har mye å lære av hverandre, sier Bergkastet.

– Det har vi ikke tid til i dag. All fellestid går med til å drøfte kriterier for måloppnåelse. Klasseledelse står ikke høyt på agendaen, sukker Stang.

– Det er for liten tid til felles refleksjon rundt klasseledelse i skolen i dag. Klasseledelse bør høyere opp på agendaen, og filmen «Klassen» er et utmerket utgangspunkt for slike diskusjoner, sier Hanson.

Han tilføyer at han under filmen ergret seg over hvordan læreren deltok i elevenes litt knufende omgangsform.

– Dette er et spill elevene imellom som vi lærere må unngå å delta i. Og den forsiktige jenta i filmen som på siste skoledag fortalte læreren at hun ikke hadde lært noe, berøt meg. Jeg skammer meg over de stille elevene jeg selv må ha oversett. >

FAKTA.

Læringsutbytte

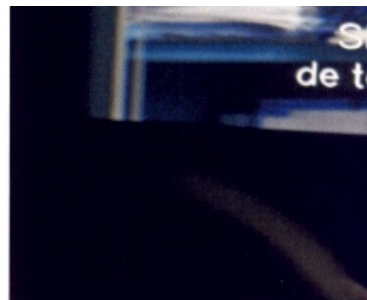
> Norsk skole er et av OECD-landene med størst problemer med umotiverte elever og lite arbeidsro i timene. Forskning om læringsutbytte i skolen viser: Gode resultater oppnås når lærere framstår som dyktige ledere med struktur på undervisningen. Gode faglige resultater oppnås i skoler og hos lærere som prioriterer læring foran generell elevaktivitet. Gode resultater har sammenheng med tydelige krav og noe mindre elevansvar for egen læring.

Kilde: PISA-undersøkelsen, Kjærnsliie m.fl. 2004, 2007.

for å redusere disiplinproblemer, og synes det er flott at skoler etterspør økt kompetanse på området.

– Lærere er takknemlige for å lære mer om hva god klasseledelse innebærer. Det er ferdigheter som kan læres. En enkeltlærer kan utvikle sine kunnskaper om klasseledelse på egen hånd gjennom kurs og treningsopplegg. Effekten av god klasseledelse blir imidlertid forsterket dersom personalet og skolen spiller på lag. Lærere har større gjennomslagskraft som autoritative voksne ved skoler der de voksne

– Igjen: Kjempeviktig! Å være lærer i dag er en for tøff og kompleks jobb til at læreren skal være dømt til å være alene om den. Det må være et sted for læreren å henvende seg når han/hun opplever å mislykkes eller når oppgaven blir for stor. Hvordan læreren blir møtt er helt sentralt. Har skolen felles regler og en kultur som støtter lærere? Eller oppfattes det som mislykket og ikke akseptert å ha problemer? Her er skolene forskjellige. Jeg opplever det som et felt der det er mer å hente i forhold til å opptre samkjørt og konsistent.

Lærer François i «Klassen» sliter med å gjøre en god nok jobb. Kunne han gjort den bedre?
– Ja, om han hadde lært mer om klasseledelse, lærerens håndverk, og om lærerne og skolen hadde spilt på lag, konkluderer Utdanningsintervjuobjekter. Foto: Erik M. Sundt

– Det handler ikke om et eget lærergen

– Selvsagt er det mulig å utdanne folk til å bli gode lærere og klasseledere. Å lete etter lærergenet er en avsporing, sier Mattias Øhra, prosjektleder for den nye lærerutdanningen for ungdomstrinnet ved Høgskolen i Vestfold.

► Han tilføyer at man i utdanningen ikke stikker under en stol at det er et komplisert yrke studentene har valgt å utdanne seg til.

– Skolen i dag handler om kompleksitetshåndtering. Som lærer

må du like å ha flere tanker i hodet samtidig. Du skal være sikker og trygg faglig samtidig som du skal være god til å lære bort til elever med ulike innganger til faget. Det er like viktig å ha et lærerkall i dag som det var tidligere, sier Øhra.

Han tilføyer at studentene ved høgskolen er svært engasjerte og motiverte for jobben.

– De er stolte over å utdanne seg til lærere og er opptatt av dan- nelsesoppgaven de påtar seg, sier Øhra, som ikke er i tvil om at de

gjennom utdanningen vil få god opplæring i å bli profesjonelle yrkesutøvere.

– Å være profesjonell lærer innebærer både det å undervise i fag og det å være klasseleder. I utdanningen jobber vi målrettet med klasseledelse og vi understreker at studenter som velger lærer- yrket, også velger å utdanne seg til ledere, sier Øhra.

Han understreker at det er viktig for lærere å være i gode skolekul- turer med gode læringsfellesskap der man gir hverandre kontinu- erlige tilbakemeldinger og deler kunnskap.

– Lærere som blir sittende alene i lukkede systemer, vil slite, påpe- ker Øhra.

Han synes skolen kan ha mye å lære av idretten:

– Se på hvordan gode trenere behandler idrettsutøverne. De samme prinsipper bør gjelde for skolen: Se den enkelte, samtidig

– Skolen i dag handler om kompleksitetshåndtering, som lærer må du like å ha flere tanker i hodet på en gang, sier Mattias Øhra, prosjektleder for den nye lærerutdanningen for ungdomstrinnet.

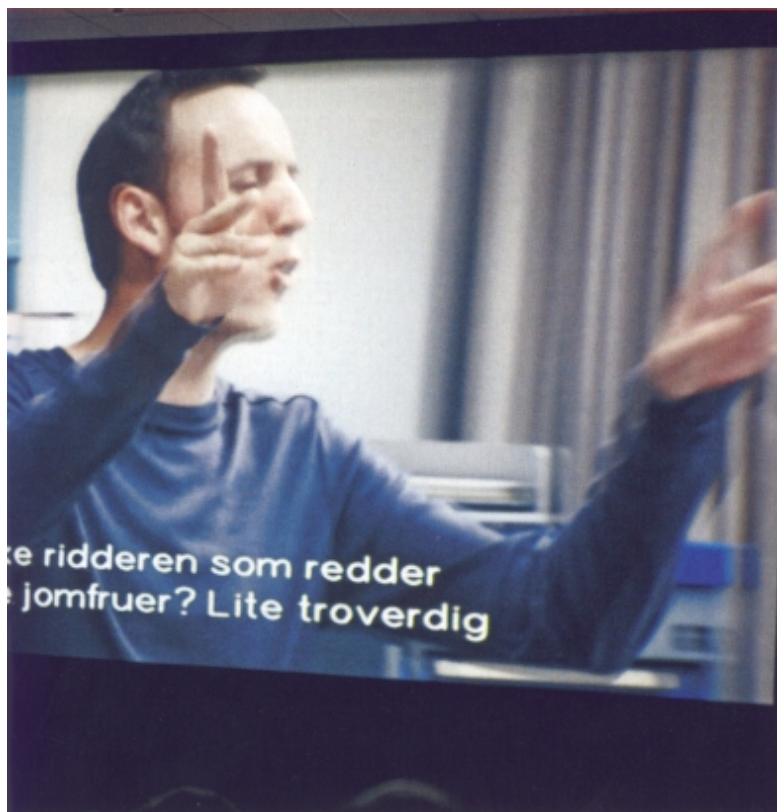
som du skaper inkluderende felles- skap og klare mål. For lærerutdan- ningen for ungdomstrinnet styrkes dette fellesskapet gjennom en tet- tere og utvidet praksisperiode hvor praksislærerne er med å forme hele studiet, avslutter han.

Kjennetegn på «gode» timer:

- > entydige faglige mål som formidles til elevene
- > kollektiv formidling i starten av timen
- > tydelige beskjeder og instruksjoner
- > elevene engasjeres, får med alle elevene
- > sjekker om elever forstår, gir tilbakemelding
- > bruk av ros og oppmuntring
- > klar avslutning med oppsummering

Kilde: Professor Thomas Nordstøl

Savner nasjonalt fokus på klasseledelse

Eid kommune i Sogn og Fjordane har gjennom flere år satsset målrettet på å utvikle bedre skoleledere og lærere gjennom videreutdanning av rektorer og kompetanseoppbygging av lærerne der klasseledelse har vært viktig tema.

► – Jeg savner et nasjonalt fokus på klasseledelse, som er lærernes håndverk, sier skolesjef Harald Sivertsen i Eid. Han tilføyer at skolene i kommunen gjør det bra på nasjonale prøver, og at han ikke er i tvil om at satsingen på klasseledelse er en medvirkende årsak.

– Måten en lærer leder elevgruppene på, er nøkkelen til gode læringssituasjoner. Lærere som vet hvordan de skal håndtere elevene og som behersker det, får til mer læring, er Sivertsen overbevist om.

Han tilføyer at Eid kommune har samarbeidet regionalt med andre kommuner i Nordfjord om klasseledelse. Nå vil man i hele Nordfjord-regionen satse langsiktig over flere år på skoleutvikling, der klasseledelse blir ett av hovedområdene.

– Vi har erfart hvor viktig det er å ha gode ledere i en klasse for å få til god læring. De lærerne som behersker klasseromsledelse, som er faglig flinke og i tillegg har lite fravær, opp-

når de beste faglige og sosiale resultatene med elevene. Dette må vi ta lærdom av og videreformidle til både nye og litt eldre lærere, påpeker skolesjefen.

Lærerne i regionen vil bli kurset i klasseledelse, der målet er økt bevissthet om hvordan styre en klasse. Problemstillinger som tas opp, er blant annet hvordan elevgrupper utvikler seg, og hva som er suksessfaktorene for å lykkes som klasseleder. En mentorordning der nye lærere følges opp av erfarne lærere er etablert, og den skal videreutvikles. Erfaring tilsier at det tar tid å utvikle en god lærer.

Målet med opplæringen er lærere som erobrer klasserommet og klasser som fungerer som et godt sosialt system.

– Et annet mål er at tilpasset opplæring skal skje innen fellesskapet i klassen. Det er avgjørende for god læring at læreren har faglig kunnskap, kan håndtere klassen og motivere og inspirere til innsats, sier Sivertsen.

Det forundrer skolesjefen at mange kommuner ser ut til å satse ensidig på økt fagkompetanse blant lærerne for å bedre læringsresultatene.

– En må satse parallelt både på fordypning i basisfagene og på metodikk i klasseledelse, avslutter Sivertsen.

– Viktig for god klasseledelse

– En lærer må kjenne til prinsippene for gruppedannelse og bruke god tid i en ny klasse på å utvikle et godt sosialt mønster. En lærer må videre være en tydelig voksen som viser hvor skapet skal stå.

► Dette er de to sentrale prinsippene for klassemiljøutvikling og klasseledelse, ifølge Anne Sofie S. Samuelsen. Hun har i en årrekke arbeidet som rådgiver ved Trøndelag kompetansesenter. I dag er hun leder av pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) for Nordmøre.

Samuelsen forklarer at studier av klasser viser at de under etablering gjennomgår utviklingsfaser på en planmessig og forutsigbar måte. En klasseleder må kjenne fasene og bruke den første tida i en ny klasse på å utvikle et godt sosialt mønster. Når klassen er etablert som gruppe, vil elevene teste ut om læreren er sterk nok til å håndtere gruppa. En lærer som har vektlagt å etablere gode relasjoner til elevene og som har etablert fast innarbeidede regler der respekten går begge veier, vil ha mye å gå på når det gjelder å sette grenser.

– Min oppgave har vært å gjøre lærere oppmerksomme på hva de gjør i klasserommet for i neste omgang å kunne bedre praksisen, sier Samuelsen.

Hun påpeker at studier av gode klasseledere viser at de er bedre forberedt enn mindre dyktige klasseledere. De reagerer uten å stoppe undervisningen, de har i større grad oppmerksomheten rettet mot hele klassen, de kommer sjelden opp i situasjoner der de straffer uskyldige elever, de får overgang fra en oppgave til en annen til å gå fint, de har et godt overblikk over hva som foregår, de skaper en atmosfære av sikkerhet i klassen.

– Dette stiller krav til lærerne om at de mestrer og forstår gruppeprosesser, og at de kan analysere og handle i forhold til det som skjer i klasserommet. Det dreier seg om å reagere på strategisk riktig tidspunkt, timing, som regel i forkant av at uroen utvikler seg til å bli mer omfattende. Det dreier seg også om å tilpasse sine reaksjoner til hendelsen, som å henvende seg til elevene på en måte som de andre elevene finner rimelig og rettferdig i forhold til det som har hendt, sier Samuelsen.

Hun tilføyer at hennes og andres erfaring er at ferdigheter i klasseledelse kan læres og utvikles gjennom tid.

– Spør man derimot lærere om de har fått opplæring i disse temaene i lærerutdanningen, er det få som svarer bekreftende. Dette burde vært sentrale tema i utdanningen og tema lærerne burde få veiledning i, påpeker Samuelsen.